

Lezing: Lucas 15, 1-3 en 11-32, NBV

Alle tollenaars en zondaars kwamen hem opzoeken om naar hem te luisteren. Maar zowel de farizeeën als de schriftgeleerden zeiden morrend tegen elkaar: 'Die man ontvangt zondaars en eet met hen.' Jezus vertelde hun toen deze gelijkenis:

Vervolgens zei hij: 'Iemand had twee zonen. De jongste van hen zei tegen zijn vader: "Vader, geef mij het deel van uw bezit waarop ik recht heb." De vader verdeelde zijn vermogen onder hen. Na enkele dagen verzilverde de jongste zoon zijn bezit en reisde af naar een ver land, waar hij een losbandig leven leidde en zijn vermogen verkwistte. Toen hij alles had uitgegeven, werd dat land getroffen door een zware hongersnood, en begon hij gebrek te lijden. Hij vroeg om werk bij een van de inwoners van dat land, die hem op het veld zijn varkens liet hoeden. Hij had graag zijn maag willen vullen met de peulen die de varkens te eten kregen, maar niemand gaf ze hem. Toen kwam hij tot zichzelf en dacht: De dagloners van mijn vader hebben eten in overvloed, en ik kom hier om van de honger. Ik zal naar mijn vader gaan en tegen hem zeggen: "Vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en tegen u, ik ben het niet meer waard uw zoon genoemd te worden; behandel mij als een van uw dagloners." Hij vertrok meteen en ging op weg naar zijn vader.

Zijn vader zag hem in de verte al aankomen. Hij kreeg medelijden en rende op zijn zoon af, viel hem om de hals en kuste hem. "Vader," zei zijn zoon tegen hem, "ik heb gezondigd tegen de hemel en tegen u, ik ben het niet meer waard uw zoon genoemd te worden." Maar de vader zei tegen zijn knechten: "Haal vlug het mooiste gewaad en trek het hem aan, doe hem een ring aan zijn vinger en geef hem sandalen. Breng het gemeste kalf en slacht het. Laten we eten en feestvieren, want deze zoon van mij was dood en is weer tot leven gekomen, hij was verloren en is teruggevonden." En ze begonnen feest te vieren. De oudste zoon was op het veld. Toen hij naar huis ging en al dichtbij was, hoorde hij muziek en gedans. Hij riep een van de knechten bij zich en vroeg wat dat te betekenen had. De knecht zei tegen hem: "Uw broer is thuisgekomen, en uw vader heeft het gemeste kalf geslacht omdat hij hem gezond en wel heeft teruggekregen." Hij werd woedend en wilde niet naar binnen gaan, maar zijn vader kwam naar buiten en trachtte hem te bedaren. Hij zei tegen zijn vader: "Al jarenlang werk ik voor u en nooit ben ik u ongehoorzaam geweest als u mij iets opdroeg, en u hebt mij zelfs nooit een geitenbokje gegeven om met mijn vrienden feest te vieren.

Maar nu die zoon van u is thuisgekomen die uw vermogen heeft verkwanseld aan de hoeren, hebt u voor hem het gemeste kalf geslacht." Zijn vader zei tegen hem: "Mijn jongen, jij bent altijd bij me, en alles wat van mij is, is van jou. Maar we konden toch niet anders dan feestvieren en blij zijn, want je broer was dood en is weer tot leven gekomen. Hij was verloren en is teruggevonden."

Overweging

“Er was eens een koning en die had twee zoons...”

Tot twee jaar geleden was ik leraar godsdienst op het Visser 't Hooft Lyceum hier in Leiden en altijd als ik op een dergelijke manier de les begon, was het onmiddellijk stil. Zelfs de drukste havo 4 klas was op die manier rustig te krijgen. Bij het horen van deze woorden beseft iedereen: ah, straks gaat de koning dood en wat dan? Wie krijgt de troon?

Ik denk dat mensen geboren verhalenvertellers zijn, maar ook geboren verhalenluisteraars. Diep binnen in ons zit nog altijd die vroege mens die samen met zijn andere stamleden rond het vuur zit en verhalen aan elkaar vertelt. Verhalen brengen mensen samen. Als mensen een verhaal met elkaar gemeenschappelijk hebben, zorgt dat voor een band. Dat geldt op een hoog niveau, van natiestaten die zich met een bepaalde geschiedenis van hun land en volk presenteren en daar hun identiteit aan ontleen tot op het niveau van een familie, een gezin, een relatie tussen twee mensen. Zodra binnen een relatie twee mensen geen gemeenschappelijk verhaal meer heeft, kan dat hen zelfs uit elkaar drijven.

Ik ben schrijver en ik heb mijn beroep gemaakt van het vertellen van verhalen. Voordat ik boeken schreef, had ik al eindeloos veel geschreven in dagboeken, lange brieven naar huis als ik op reis was, korte verhalen en vooral heel veel losse scènes, meestal beschrijvingen van dingen die ik zelf had meegemaakt, die mensen me hadden verteld, dingen die me waren opgevallen. Van huis uit ben ik cultureel antropoloog en uiteindelijk ben ik gepromoveerd op een onderzoek naar een indiaanse bevolkingsgroep in het noorden van Ecuador. Toen ik aan mijn proefschrift werkte, begon ik steeds meer de behoefte te voelen om daarnaast ook fictie te schrijven. Dat voelde heel bevrijdend. Het schrijven van een proefschrift, een wetenschappelijk werk, is aan strenge regels onderhevig. Alles was je beweert, moet je onderbouwen met voetnoten en literatuurverwijzingen.

Ik weet nog dat ik in een pauze een stukje aan het schrijven was over iets dat ik meegemaakt had. Ik wilde net een alinea deleten omdat het niet precies gegaan was zoals ik het had opgeschreven en toen dacht ik: ja maar, dat maakt helemaal niet uit dat het niet zo gegaan is. Plots ervaarde ik de vrijheid die ik tijdens het schrijven van het proefschrift niet had. Gerard Reve zei trouwens dat je bij het navertellen van iets dat werkelijk gebeurd was sowieso altijd zaken moest weglaten omdat er in het echt zoveel toevalligheden en onwaarschijnlijkheden zijn dat niemand je gelooft als je een gebeurtenis precies navertelt. Dat iets echt gebeurd is, is geen excuus.

Ik moet denken aan mijn schoonvader die in de jaren zestig als arbeider vanuit Turkije naar de lage landen vertrok op zoek naar werk. Hij had geen geld, had geen contacten en kende maar één iemand, een achterneef die in Brussel woonde, maar hij had geen telefoonnummer van hem en geen adres. Nadat hij via allerlei omzwervingen, als verstekeling in een bus, liftend door Duitsland, hele stukken langs de snelweg lopend, buiten slapend uiteindelijk in Brussel aankwam, stapte hij het eerste het beste migrantencafé binnen dat hij zag. En wie zat daar thee te drinken? Precies, zijn achterneef die hem als een verloren zoon onthaalde. Als je dit in een boek of een film doet, haken de mensen af. Te ongeloofwaardig.

Ik moet ook denken aan die keer dat ik met mijn vader naar een spannende film zat te kijken, ik meen een James Bond-film die zich deels in Amsterdam afspeelt. Hoe het ook zij, de hoofdpersoon springt met een parachute uit een vliegtuig en landt in een rijdende auto, met open dak natuurlijk, naast de schurk. Na een gevecht weet hij de schurk uit te schakelen en uit de auto te werken en neemt hij zelf het stuur over. Hij rijdt door, komt in het centrum van Amsterdam en parkeert op de Keizersgracht precies voor het huis waar je moet zijn. Dát was het moment dat mijn vader afhaakte, omdat het ongeloofwaardig werd: daar vind je nooit een parkeerplaats zei hij.

Lezers haken af als het verhaal in hun ogen ongeloofwaardig wordt.
En zodra mensen niet meer in een verhaal geloven, verdwijnt het leven uit dat verhaal.

Zes jaar geleden debuteerde ik met Het Petrusmysterie. Ik wilde een religieuze thrillerschrijver en als beginnend schrijver wordt je altijd aangeraden om dicht bij huis te blijven. Als je dan aan Leiden denkt, kom je natuurlijk direct bij Petrus uit, de beschermheilige van onze stad en de man aan wie wij de naam 'sleutelstad' te danken hebben. Volgens de traditie is Petrus naar Rome gegaan en is hij daar uiteindelijk gestorven als martelaar. De Sint Pieter zou op zijn graf gebouwd zijn. Het vreemde is dit verhaal geen enkele historische kern bevat.

Er is ook een traditie die stelt dat Petrus naar Engeland zou zijn gegaan. Hier is even weinig bewijs voor als zijn reis naar Rome, maar voor mijn roman Het Petrusmysterie besloot ik op deze traditie aan te sluiten. Het was voor mij ook de enige manier om Petrus naar Leiden te krijgen waar de roman zich afspeelt, tegen de achtergrond van het Ontzet van Leiden op 2 en 3 oktober. Het is duidelijk waarom de katholieke kerk vast blijft houden aan dit onhistorische verhaal. Ze willen kunnen blijven zeggen dat de huidige paus een rechtstreekse opvolger van Petrus is.

Verhalen kunnen op die manier een grote invloed uitoefenen op de geschiedenis dus. Een ander voorbeeld van zo'n invloedrijk verhaal behandelen Jacob Slavenburg en ik in ons laatste boek Het Evacomplex. In deze thriller draait het om de internationaal befaamde slangendeskundige Frank van As, die werkt bij Naturalis, het natuurhistorisch museum in Leiden. Hij gebruikt zijn kennis echter ook in de kringen rond de charismatische voorganger van een Pinkstergemeente. Daarnaast is er een journaliste, Magda Filippo, die een boek schrijft over vrouwen in de Bijbel en stuit op een alternatieve uitleg van het Bijbelse Genesisverhaal en de rol van Eva daarin.

In Genesis staan er twee scheppingsverhalen van de mens. Zelf dacht ik altijd dat die twee verenigbaar waren met elkaar. De tweede zoomde als het ware meer in. Maar als je dan nog eens goed leest, zie je dat in de ene versie de mens als laatste wordt geschapen en echt de kroon op de schepping is, terwijl in de andere versie de dieren pas ná de mens in het leven worden geroepen. En belangrijker, en daar ligt de focus van ons boek, in de ene versie worden man en vrouw tegelijkertijd geschapen en zijn ze gelijk en gelijkwaardig aan elkaar, iets verderop komt de vrouw tevoorschijn uit de zijde van de man en wordt ze geschapen als helper van de man. Afhankelijk van welk verhaal je als uitgangspunt neemt, kom je tot een heel ander mensbeeld, tot een heel ander vrouwbeeld. In het eerste geval zijn man en vrouw gelijkwaardig, in het tweede geval is de vrouw ondergeschikt aan de man. De kerk heeft zich op die tweede versie geconcentreerd, en de gevolgen daarvan werken door tot op de dag van vandaag.

Voor mij als schrijver is het leuk als verhalen die ik heb verzonnen op die manier een eigen leven gaan krijgen. Dat is namelijk precies wat er met verhalen gebeurt: als veel mensen die maar lang genoeg aan elkaar gaan doorvertellen, dan krijgen die een zeker gezag. In Leiden kennen we allemaal het verhaal van burgemeester Van der Werf die tijdens het beleg van de Spanjaarden als een moderne Christus zijn lichaam aan de hongerende bevolking van Leiden zou hebben aangeboden. Niets van waar natuurlijk, maar een te mooi verhaal om niet te vertellen. Voor mij is het een compliment als mensen me mailen met de vraag of de tunnels onder de stad Leiden die ik verzon in mijn boek Het Pauluslabyrint bezocht kunnen worden. Of als in een recensie over Het Pilgrim Fathers Complot een door mij verzonnen document als echt bestaand wordt gezien.

Als ik naar mijn eigen boeken kijk, wil ik in de eerste plaats natuurlijk gewoon dat mensen plezier beleven aan het lezen van mijn boek. Dat ze, net als ik toen ik het schreef, als het ware even de tijd vergeten omdat ze opgaan in het verhaal. Verder wil ik dat mensen iets meekrijgen van de

geschiedenis, van verhalen rond het vroege christendom en van mijn mooie stad Leiden. Maar is ook nog een dieperliggend thema in mijn boeken, namelijk iets niet waargebeurd hoeft te zijn om toch waar te zijn. Zelf denk ik dat je het punt waar het om gaat mist als je bijvoorbeeld de verhalen, zoals in de Bijbel, letterlijk neemt. Het gaat om de boodschap die eronder ligt, denk ik, het gaat uiteindelijk om verhalen.

En dat vind ik ook het mooie aan die verhalen in de Bijbel. Je kunt ze lezen en blijven lezen en iedere keer valt je weer iets anders op, afhankelijk van de bui waarin je bent, van de levensfase waarin je je bevindt, van een recente ervaring... De verhalen groeien met je mee. Toen ik alleen nog maar een zoon was, las ik het verhaal over de Verloren Zoon vanuit het perspectief van de zoon. Wat een schaamte die moet hebben gevoeld en wat een lef ook om tócht terug te keren naar zijn vader. Maar nu ik zelf vader ben, zie ik het vanuit het perspectief van de vader. En dan begrijp je dat die elke dag op de hoek van de straat op de uitkijk staat om te zien of zijn kind al terugkomt. En dat die vader de zoon bij terugkomst onmiddellijk vergeeft en een groot feest aanricht.

Wat je als schrijver wil doen is je lezer meenemen in een verhaal, dat op de een of andere manier voor dat moment geloofwaardig overkomt. Het gaat om de suspension of disbelief. Natuurlijk is een verhaal over tunnels onder de stad ongeloofwaardig als je erover gaat nadenken, maar je moet feiten een mooi verhaal nooit in de weg laten staan. Zelf kan ik ontroerd raken door een film, terwijl ik ook heus wel weet dat daar cameramensen omheen staan, licht- en geluidstechnici, dat het acteurs zijn die een tekst uit het hoofd geleerd hebben enzovoort... Laatst keek ik met mijn dochter naar een animatiefilm op Disney, *Mitchells versus the machines*, waarin uitgerekend een vader-dochter-relatie centraal staat. Bij de aftiteling zat ik met tranen in mijn ogen. En dit was een tekenfilm. Het verhaal op het scherm hoeft niet echt gebeurd te zijn om mij te ontroeren, omdat het iets in mij ráákt, iets dat ik herken. Hetzelfde geldt voor de songteksten van sommige liedjes.

Zo wil ik laten zien dat de verhalen – óók in het geloof – niet het eindstation vormen, maar juist het begin.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl